

Szwejkowska, H.

"Vilnius - senasis medicinos mosklo židiny", V. Micelmacheris, Vilnius 1956 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/4, 732-734

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pedzlem". Głina używana na formy w tym czasie była zawsze bardzo gęsta i wątpliwe jest, aby ten sposób można byłoby stosować w praktyce. Mnich Teofil nigdzie nie wspomina o tym, mimo że bardzo dokładnie podaje przebieg formowania różnego rodzaju odlewów.

Dowolnym i nieuzasadnionym przypuszczeniem jest podana na s. 146 sugestia możliwości wykonania modeli „częściowo z drewna”. Można poważnie dyskutować ten ustęp z punktu widzenia techniki odlewniczej spotykanej w XII w.

Opis lutowania fragmentów Drzwi na s. 150 jest, według mojego zdania, zupełnie błędny. Podany przez autorów opis „według Teofila” odnosi się tylko do niedużych odlewów. Zastosowanie jego przy lutowaniu dużych powierzchni drzwi było praktycznie niewykonalne, ponieważ byłoby trudno ogrzać tak duży obiekt równomiernie do temperatury ponad 1000°C. Poza tym należałoby mieć w pogotowiu chyba kilkadziesiąt kilogramów opiłków lutowia. Tymczasem, aby złączyć poszczególne części tych kwater z ramą Drzwi, wystarczyłoby zalać spoinienia metalem stopionym w niedużym tygielku. O sposobie tym zresztą podają autorzy przy opisie lutowania kołatek. Sposób ten mógł być stosowany również przy lutowaniu Drzwi i niewątpliwie był stosowany jako bardziej prosty.

Bardzo ładnie wygląda rys. 26, lecz można być pewnym, że przy odlewaniu kołatek nie stosowano tak skomplikowanego szkieletu z drutu, jaki został wyrysowany na rysunku, lecz zastosowano po prostu zwykły pręt żelazny.

Uwagi podane już gdzie indziej² w sprawie zastosowanego mianownictwa należy pomnożyć przez dalsze: „formowanie cząstkowe” (s. 143), „negatyw formy” (s. 139), „trzczenie” (s. 154) i inne.

Szkoda, że praca nie została przekonsultowana z odlewnikiem obeznanym z historią odlewnictwa. Można byłoby uniknąć szeregu usterek, które wkradły się w to piękne i wartościowe wydawnictwo.

K. Gierdziejewski

V. Micelmacheris, *Vilnius — senasis medicinos mosklo židinys*. Valstybinė Politinės ir Mokslinės Literatūros Leidykla, Vilnius 1956, s. 51.
(W. Micelmacher, *Wilno — dawne ognisko nauki medycznej*).

W 1956 roku z okazji 175 rocznicy założenia Wydziału Medycznego Uniwersytetu Wileńskiego ukazała się w języku litewskim publikacja Wiktora Micelmachera pt.: *Wilno — dawne ognisko nauki medycznej*. Nieduża ta książeczka została bardzo starannie wydana oraz ozdobiona licznymi ilustracjami i portretami.

Na wstępie autor omawia narastający od XV wieku problem zaopatrzenia kraju w fachowych lekarzy, rozwiązywany początkowo w ten sposób, że książęta i możnowładcy litewscy zapraszali na swe dwory obcych lekarzy, z których pewna część osiedlała się na Litwie. Dawne dokumenty wymieniają nadwornego lekarza króla Kazimierza Jagiellończyka Jana Zaleckiego, któ-

² Por. cytowane recenzje w „Przeglądzie Odlewnictwa”.

ry w 1492 r. mieszkał w Wilnie, doktora medycyny i filozofii Marcina z Dusznik, założyciela w Wilnie pierwszego, znanego na Litwie, Szpitala Marii Magdaleny, który w 1799 r. został włączony w skład Szpitala św. Jakuba. W XVI wieku bawił w Wilnie doktor Mikołaj Bucella, lekarz króla Stefana Batorego, następnie doktor Antoni Schneeberger i inni.

Nie jest stwierdzony natomiast fakt, czy drukarz wileński XVI wieku, Jerzy Franciszek Skoryna, posiadający tytuł doktora medycyny uniwersytetu pańskiego, zajmował się czynnie działalnością lekarską, czy też nie.

Większe znaczenie dla szerszego ogółu miało powstanie w 1552 roku cechu cyrulików-chirurgów „Contubernium Barbitonsorum et Chirurgicorum”. Cech ten uprawniający swych członków do wykonywania praktyk lekarskich, jako pierwsze swego rodzaju stowarzyszenie medyczne na Litwie, przetrwał do końca XVIII w. Jeszcze w 1852 roku istniały w Kownie resztki tego cechu cyrulików.

W założonej natomiast w 1579 roku Akademii Wileńskiej, poddanej kierownictwu jezuitów, nie uprawiano przez czas długi nauk medycznych, pomimo nawet wyraźnego nakazu króla Władysława IV Wazy. Dopiero po kasacie zakonu jezuitów w 1773 roku wprowadzono do programu uczelni niektóre wykłady z zakresu medycyny. Pierwszymi wykładowcami byli cudzoziemcy z Zachodu: Mikołaj Regnier, Jakub Briotet, Stefan Wawrzyniec Bisio. Medycyna otrzymuje oddzielny budynek z zaczątkiem muzeum anatomicznego — Collegium Medicum, dokąd przeniesiono wszystkie urządzenia zlikwidowanej szkoły medycznej w Grodnie.

W Wilnie utworzył się poważny ośrodek naukowy, pozwalający na realizowanie praktycznego i teoretycznego kształcenia lekarzy, wobec czego 24 listopada 1781 roku został uroczystie otwarty Wydział Medyczny na Uniwersytecie Wileńskim (wówczas: Szkole Głównej W. Ks. Litewskiego).

Dalej autor omawia tok rozwoju nauk na Wydziale Medycznym, powstanie związanych z nim zakładów: jak np. ogrodu botanicznego, założonego przez Jana Emanuela Gilberta, własnej kliniki przy Wydziale, szpitali w mieście itp. Wymienia wybitnych profesorów i naukowców, jacy tam pracowali i wykładali poszczególne dyscypliny nauk przyrodniczych i medycznych (Jędrzej Śniadecki, Stanisław Jundziłł, Andrzej Matuszewicz, J. Nizkowski, August Beçu i in.). W. Micelmacher zaznacza też osiągnięcia naukowe i organizacyjne znanych lekarzy: Jana Piotra Franka i syna jego Józefa Franka, Edwarda Eichwalda, erudyty Feliksa Rymkiewicza, Ludwika Bojanusa, wybitnego chirurga Wacława Pelikana i wielu innych.

Autor wielokrotnie podkreśla wysoki poziom nauk, postępowość poglądów i w wielu wypadkach pionierskie osiągnięcia naukowe i społeczne lekarzy wileńskich, jak np. stosowanie szczepień profilaktycznych, założenie w 1809 r. jednego z pierwszych w Europie instytutu macierzyństwa, stosowanie narkozy eterowej i innych prekursorskich na owe czasy zabiegów chirurgicznych itp.

Imponująco też przedstawia się działalność pedagogiczna Wydziału: w pierwszych 61 latach swej pracy uczelnia wydała 200 dyplomów doktorskich. Na początku XIX wieku Wydział posiadał 7 katedr nauk medycznych przy dużej frekwencji studentów (w 1832 r. było ich 625, a w 1834 — 865).

Wilno dostarczało więc — jak się okazuje — większości lekarzy dla kraju i całej ówczesnej Rosji.

Autor uwydatnia głównie kontakty Wilna ze środowiskami naukowymi w Rosji, wymianę profesorów na katedrach uniwersyteckich i szczególnie ożywione stosunki wzajemne w XIX wieku.

Rozprawa W. Micelmachera dobrze ilustruje wybitne zasługi Wydziału Medycznego w Wilnie dla rozwoju nauk medycznych i poprawy stanu zdrowotnego społeczeństwa na Litwie, przynosi też bogaty materiał informacyjny, ujęty szkicowo, co się tłumaczy okolicznościowym charakterem tej pracy.

H. Szwejkowska

Kazimierz S t o ł y h o, *Benedykt Dybowski*, Wrocław 1957, Zakład Antropologii Polskiej Akademii Nauk, s. 40.

Naukowe zainteresowania Dybowskiego koncentrowały się zasadniczo w zakresie nauk biologicznych, głównie zaś w dziedzinie zoologii, gdzie zasłynął jako badacz fauny Syberii i jeziora Bajkał. Jako jeden z pierwszych propagatorów darwinowskiej teorii ewolucjonizmu z biegiem czasu zainteresował się człowiekiem, jako najwyższym ogniwem królestwa zwierząt.

Z wykształcenia lekarz (praktyką zajmował się bardzo rzadko), wykładał Dybowski w Warszawie zoologię do r. 1863, kiedy to za udział w antyrosyjskim powstaniu został skazany na zesłanie na Syberię. Ostatnie lata swego długiego życia (1833—1930), spędził we Lwowie, gdzie jako profesor zoologii wykładał na tamtejszym uniwersytecie.

Autor przedstawia szczegółowo jeden tylko odcinek pracy Dybowskiego, tj. jego działalność naukową na polu antropologii. Wyrażała się ona podejmowaniem interesujących badań oraz publikowaniem oryginalnych prac z zakresu antropogenezy i rozwoju człowieka. Działalność Dybowskiego opierała się w zasadzie na gromadzeniu danych antropometrycznych z Polski i krajów sąsiednich, które wykonywał zarówno sam, jak i z pomocą innych badaczy, nakłonionych przez niego do podjęcia prac tego typu. Wynikły stąd metodyczne próby znormalizowania pomiarów (na ten temat korespondował wiele z rosyjskim antropologiem Bogdanowem).

Inną formę jego działalności stanowiło gromadzenie zbiorów antropologicznych (zbiór czaszek Kamczadałów i Ajnów do dziś znajduje się w Krakowie). Konieczność gromadzenia zbiorów tego rodzaju pojmował Dybowski nie tylko w wąskim aspekcie archiwalno-dokumentacyjnym muzealnictwa o charakterze naukowo-dydaktycznym. Traktował bowiem muzea antropologiczne jako sui generis sanktuarium rasowe, w których powinny znajdować się czaszki i szkielety wybitnych osobistości danego narodu.

Dla ułatwienia pomiarów antropometrycznych skonstruował przyrząd służący do profilowania głów i czaszek (tzw. profilotraktor), który potem udoskonalał i (wspólnie z drem Fuchsem) opisał.

Dybowski pracował także nad zagadnieniami antropogenezy i rozwoju człowieka. Był jednym z pierwszych propagatorów idei Haeckla w Polsce.